

Za prof. PhDr. Danuší Kšicovou, DrSc.

(26. 4. 1932 – 4. 2. 2017)

Oldřich Richterek (Hradec Králové)

Nečekaně zesnulá literárněvědná badatelka a překladatelka prof. PhDr. Danuše Kšicová, DrSc., působící řadu let na Ústavu slavistiky FF MU v Brně, je v komunitě české (a rovněž zahraniční) slavistiky, translologie a potenciálních vztahů výtvarného umění i hudby k literatuře velmi dobře známá. Je bez nadsázky považována za špičkového specialistu zejména v kulturně komparativních a konfrontačních otázkách svěbytného období ruské literatury tzv. „stříbrného věku“ (tj. přelomu 19. a 20. století) a kromě toho rovněž v problematice vzájemných vztahů literatury a hudebních i výtvarných způsobů ztvárnění skutečnosti (ty byly právě s uvedenou historickou etapou ruské – a nejen ruské – kultury bytostně propojeny).

Ke svěbytným charakteristickým rysům zájmu profesorky Kšicové patřila systematická a pečlivá práce s pramennými materiály. Téměř s detektivní píli je dokázala vyhledávat v knihovnách, archivech i soukromých sbírkách, většinou za doprovodu svého spolehlivého fotoaparátu, což jí pomáhalo získávat cenná fakta – například zejména při hledání stop a souvislostí v osudech ruské poříjnové emigrace ve Francii, patřící bezesporu k výrazným představitelům uměleckého kvasu ve světovém kulturním vývoji první čtvrtiny minulého století. V úctyhodné řadě statí, recenzí, kompetentních vystoupení na vědeckých setkáních v České republice i v zahraničí dokázala vždy získat čtenáře i posluchače netrardičními a objevnými postřehy, badatelským zaujetím a permanentní snahou vyplňovat „bílá místa“ v dosavadních znalostech a představách. Ilustrativně bych vzpomenu alespoň několik jejích nadhledových publikačních počínů, za jejichž zpracováním lze tušit nejen poctivou autorskou průpravu, ale i svěbytné odborné zaujetí „objevovat, poznávat a prezentovat“, tedy osobnostní rysy, s nimiž byla profesorka Kšicová vnímána a respektována v české i zahraniční vědecké komunitě.

Na přelomu století zaujala širší odbornou veřejnost svými kontakty s brněnskou divadelní scénou (mj. i ve spolupráci s Pavlem Kleinem), která vyústila do velmi úspěšných inscenací, v nichž se Danuše Kšicová prezentovala jako autorka inovovaných divadelních textů. Jednalo se především o historické drama Dmitrije Merežkovského *Smrt Pavla I.* – s premiérou 8. a 9. 9. 2009. (Vzpomínám, jak mi paní profesorka vyprávěla o šokujícím „nadhledovém podtextu“ Merežkovského dialogů i monologů, které nabývaly překvapivě významové konotace v tehdejší české společenské atmosféře.) Jistou autorskou průpravou tohoto počínu nepochybně bylo vydání řady odborných publikací *Dramatika ruského symbolismu: hry v originále. Konstantin Balmont, Valerij Brjusov, Dmitrij Merežkovskij, Aleksandr Blok*, v nichž se prezentovala zasvěcenými studii, komentáři a v neposlední

řadě i vlastními překlady dramát uvedených autorů – se spoluúčastí Pavla Kleina. V této spolupráci s brněnskou divadelní scénou pak pokračovala při zdařilé inscenaci Čechovova dramatu *Tři sestry* s premiérou 30. a 31. 5. 2009 – v níž byla Danuše Kšicová rovněž autorkou inovovaného textu.

Ale nemůžeme vynechat například takové objevné počiny, jako bylo vydání knihy *Duše českých zemí* Konstantina Dmitrijeviče Balmonta (2001), která už svým samotným podtitulem *Z dějin česko-ruských literárních vztahů* napovídala objevné odhalování dosud nepublikovaných česko-ruských souvislostí (v dřívější době programově opomíjených) včetně českých spojitostí s ruskou i evropskou secesní kulturou a s podnětnými otázkami ruské poezie, styčných bodů různých kulturních žánrů (především mám na mysli jedinečné vztahy mezi poezií, malířstvím a hudbou).

Jistou kulminací naznačeného bádání profesorky Kšicové se pak stala neobyčejně zajímavá kniha *Od moderny k avantgardě. Rusko-české paralely* (2007). Její (výše vzpomenuť) zájem o vztahy a souvislosti mezi literaturou, výtvarným uměním a hudbou jsou tady opět patrné. Podařilo se jí mj. výstižně poukázat na jistou „magičnost“ ruské poezie, neztrácející svou výpovědní hodnotu ani v kontextu dnes populárního „syntetického“ umění, propojujícího nezřídka tištěné slovo s hudbou a obrazem. Současně se jí podařilo osvětlit určitou vývojovou etapu ruské (samozřejmě i české a evropské) kultury, která byla v minulosti záměrně – z ideologických důvodů – traktována buď „simplifikovaně“ nebo vůbec opomíjena. Kniha byla s odborným vkusem koncipována v harmonickém propojení autorského slova badatelky, reprodukcí dobových dokumentů a obrazů a samozřejmě ukázek tvorby zahrnutých autorů. Byla vydána péčí Masarykovy univerzity v Brně a přesvědčivě ji můžeme zařadit k výrazně úspěšným edičním počínům dnes už, bohužel, zesnulé autorky.

Průkopnický význam, pohledová optika – tudíž i výsledný dosah prací kolegyně Kšicové se trvale stával širší. Všechny sledované artefakty, procesy a jevy dokázala vidět ve větších (především evropských) kontextových souvislostech. Přitom zpravidla pro svou argumentaci nevolila tradiční monolitní odborný výklad, ale postup, který bych osobně nazval „fiktivní mozaikou“. Je pro ni symptomatická bohatá řada drobných (obsahově, faktograficky i argumentačně ale velmi bohatých) kapitol, které však ve svém propojení vytvářejí bohatý, celistvý a plastický obraz důležitých etap ruské i české literatury a jejich vzájemných literárních vztahů na pozadí evropského a světového uměleckého vývoje.

Při zpětném ohlédnutí vysoce hodnotím „neúnavnou“ badatelskou aktivitu autorky, zahrnující nejen rozsáhlou práci s pramennými materiály po „celé Evropě“. Všichni kolegové, kteří ji znali, mohou potvrdit výrazný podíl jejího osobního nasazení (zpravidla podloženého „autopsií“ a ilustrovanou i jejími, výše vzpomenuťými, vlastními fotografiemi). Podobně postupovala i při prezentaci objevovaných artefaktů či ilustrativního materiálu. Stejně cenné jsou i vlastní autorčiny překlady řady použitých ukázek, které nejenže kompenzují absenci vhodných překladových interpretací daných artefaktů v české kultuře, ale současně i demonstrují vlastní autorčinu umělecko-kreativní invenci. Můžeme zpětně vyzvednout skutečnost, že její „výkladová metoda“ nebyla založena na „osvíceném“ výkladu „konečných pravd“, ale na hledání odpovědí s perspektivou no-

vých návratů a dalšího bádání. Osobně jsem v naznačeném postupu mj. bytostně cítil přítomnost „badatelské pokory“.

Nemohu si odpustit poznámku o pracovní vytrvalosti zesnulé paní profesorky Kšicové. Pracovala i na nemocničním lůžku těsně před smrtí s pevnou vírou, že se zase vrátí ke své literatuře. A tak na vydání čeká několik jejích – téměř dokončených – knížek. Asi nejbolestivěji na nás působí téměř plně hotový „malý skvost“, ležící v době jejího úmrtí de facto přímo před knižní vazbou a distribucí do prodejen. Jedná se o autorčin svědomitý výbor obrázků jí oblíbeného Marca Chagalla pod názvem *Krajina duše*, doprovázených vlastními verši autora – v překladu, který profesorka Kšicová skromně nazvala „parafrázi“.¹ Roztomilá knížka se tak snad stane symbolickým prodloužením pobytu zesnulé paní prof. PhDr. Danuše Kšicové, DrSc., mezi námi.

prof. PhDr. Oldřich Richterek

Katedra ruského jazyka a literatury
Univerzita Hradec Králové
Hradec Králové, Česká republika
oldrich.richterek@uhk.cz

1 Pečlivě na knížce pracovala na nemocniční posteli; vydání brzdily podmínky „autorských práv“ k obrázkovým přílohám. Třebaže nakladatelství uhradilo požadované poplatky, zástupci správců pozůstalosti Marca Chagalla vydání zdržují (kniha měla původně v roce 2016) připomínkami ke kvalitě barev, třebaže odpovídají špičkové kvalitě současných norem.

